

Svaki revizionizam počiva na selektivnom zaboravu. U ovom prilogu to je pokazano suočavanjem krupnih unutrašnjih zaokreta kod historičara Jugoslavije. Skretanje pažnje na međunarodne tokove savremenog revizionizma trebalo je da pokaže trivijalnost domaćih verzija. To bi se još lakše moglo pokazati kod historičara koji se bave užim temama iz nacionalne prošlosti. Revizionizam počiva na preradi prošlosti, tj. saobražavanju historijske slike potrebama vladajućih grupa ili kolebljivom javnom mnjenju, pa ne omogućava prevladavanje prošlosti, tj. suzbijanje podsticaja koji su odveli iracionalnim sukobima. Osnova prevladavanja prošlosti ne može biti njena prerada, kod koje, umesto otvaranja pitanja lične, grupne i kolektivne odgovornosti pripadnika vlastitog naroda za katastrofalnu politiku i rat, sledi preoblikovanje sebe u žrtvu čija se agresija naziva legitimnom odbranom (za nacionaliste su svi ratovi vlastitog naroda oslobodilački). U ovom prilogu istorija je zaoštrena na pitanju prećutkivanja neslavnih strana nacionalne prošlosti da bi se nagovestili sukobi sećanja budućih generacija i jasnije naznačila nužna razlazna tačka od historijskih sinteza novog stoleća verovatno manje opterećenog ideološkim strastima 20. veka (isključivo levičarstvo iz koga se po pravilu prelazi u isključivi antikomunizam i antitotalitarizam najčešće preko zagriženog šovinističkog "patriotizma"). Uočene brze restaurativne izmene historijske svesti pokazuju snagu kontinuiteta dubinskih struktura historijskog toka koje su se održale uprkos krupnim potresima 20. veka i koje se menjaju laganim ritmom. Kod tumačenja pomenutih zaokreta upadljiva je nadmoć istorije strukture i procesa nad događajnom historiografijom.

Čerčilova opaska, da su se balkanski narodi opteretili sa više istorije nego što mogu da izdrže, iznova je aktuelizovana početkom 1990-ih. Po ko zna koji put je dokazano da suština nacije nije u tome što njeni svi pripadnici imaju nešto zajedničko, nego možda još više u tome što svi zaboravljaju slične stvari (Francuzi zaboravljaju Vartolomejsku noć, Nemci Kristalnu noć, Hrvati Jasenovac itd.). Balkanizacija sećanja (Dimitras) je pokušaj korišćenja istorije u revanšističke svrhe, što u eksplozivnom prostoru po pravilu uspeva. Na Balkanu je istorija stvaranja nacija i država uvek bila istorija secesionizma i ekspanzije (ocepljenje od višenacionalnih država uz istovremene pretenzije ka velikonacionalističkoj državnoj zamisli). Važna posledica balkanizacije sećanja je memoricid, tj. poricanje historijskog prava susednim nacijama. Balkanizacija sećanja nije praćena samo revizionističkim, iredentističkim i netolerantnim javnim mnjenjem u kom prevladavaju stereotipi i mržnja (i gde se lakše bude sećanja na rat nego na mir) nego i historiografijom uvek spremnom na snažne zaokrete u pravdanju novih zamisli države.

Za mnoge historičare prošlost nije ključ za razumevanje sadašnjosti, već su potrebe sadašnjice ključ za preradu prošlosti. Zato aktuelne razlike u oceni ključnih zbivanja iz zajedničke prošlosti kod hrvatskih i srpskih historičara ne mogu biti teorijski plodne, poput npr. Lamprecht-Streit s početka 20. veka između predstavnika događajne i socijalne istorije. One nisu čak ni ideološko-kritički iznijansirane kao unutar-nemački Historikerstreit 1986/87, ili međunarodna Goldhagen-debata 1996/1997. Pomenuti sporovi više su nalik sukobima nemačkih i francuskih historičara oko historijskog prava na Alzas nakon francusko-pruskog rata (spor Teodora Momzена i Fistela de Kulanža) koji su bili nošeni nacionalnim revanšizmom kontinentalnih susednih sila. Ipak ne treba zaboraviti da su razlike između srpskih i hrvatskih historičara, pomenute u ovom članku, rezultat suočavanja umerenijih a ne radikalnijih verzija srpskog i hrvatskog revizionizma. Umerenijih, ne u smislu odmerenih ocena, već takođe